

เก็บตกจากภาคสนาม :

ไทยใหญ่

วิระพงศ์ มีสกล*

ชาวในสี่ต่าง ๆ ที่กล่าวว่า เกิดการสู้รบทางแนวชายแดน ไทย-พม่า มีชาวไทยใหญ่สัญชาติ พม่าได้ทะลักหรืออพยพเข้ามา ในเขตประเทศไทย ชาวลักษณะ นี้ปรากฏบ่อยครั้งในระยะ ๑๐ ปี ที่ผ่านมา

เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน - 10 กรกฎาคม 2544 ผู้เขียนได้ออก ภาคสนามในเขตวัฒนธรรมชาวไทย ใหญ่เพื่อไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หลังจากที่เคยได้สำรวจมาแล้วเมื่อเดือน มิถุนายน 2542 ซึ่งครั้งแรกได้เดินทาง ไปสำรวจหลายพื้นที่ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่และเชียงราย จากการสำรวจครั้งแรกและเก็บ ข้อมูลในครั้งล่าสุดนี้พบว่า หากใช้ ดินสอสีแถมลงไปบนแผนที่ประเทศไทย และประเทศสหภาพพม่า เพื่อ ระบุตำแหน่งการอาศัยอยู่ของชาว ไทยใหญ่ตามตะเข็บแนวชายแดน พม่า-ไทย ซึ่งเป็นที่ราบหุบเขาแล้ว สามารถแต้มสีไปได้เป็นหย่อม ๆ ละเอียดไปตั้งแต่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่อง- สอน เชียงใหม่ รวมถึงเชียงราย และที่ต้องแต้มสีให้

เข้มมากกว่าบริเวณอื่น ๆ นั่นคือใน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีชาวไทยใหญ่ อยู่กันอย่างหนาแน่น ประวัติความเป็นเมือง แม่ฮ่องสอนก็เนื่อง มาจากการที่ ชาวไทยใหญ่อยู่กันอย่างหนาแน่น เมื่อประมาณ 180 ที่ผ่านมา ขณะ เดียวกันก็สามารถแต้มสีประปราย ในเขตแดนของพม่าทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งก็คือรัฐฉาน โดยมีเมืองตองยี (Tounggyi) เป็น เมืองหลัก

หากลบเส้นแบ่งความเป็น ประเทศทั้งสอง ก็พบว่า ณ ย่าน นี้คือเขตวัฒนธรรมไทยใหญ่ ตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน มีชาวไทยใหญ่ สัญชาติพม่า เดินทางเข้ามาอาศัย เขตประเทศไทยอยู่เสมอ ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลทั้งทางเศรษฐกิจ เช่น มีพ่อค้าชาวไทยใหญ่นำสินค้า จากรัฐฉานบรรทุกด้วยวัวต่างเป็น กองคาราวานขนลำเลียงมาจาก เมืองตองยีและเมืองอื่น ๆ มา ค้าขายในเขตล้านนา บ้างก็ค้าขาย จนร่ำรวยมั่งคั่งเป็นคนปกติในล้านนา และเหตุผลทางด้านการเมือง เช่น

มีการรบกันระหว่างไทย-พม่า หรือ การแย่งชิงอำนาจกันของเจ้าเมือง ชาวไทยใหญ่ ราษฎรหรือผู้นำ ชุมชนก็มักจะพาพวกพ้องเดินทาง เข้ามาในประเทศไทย การที่ได้ ติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็น เป็นอย่างแรกหรืออย่างหลังก็ตาม ทำให้ภาษาของชาวไทยใหญ่ทั้งที่ อพยพมาก่อนและที่อพยพมา ที่นหลังสามารถสื่อความกันได้ดี

ในชุมชนที่ไม่ใช่เขตเมือง ชาว ไทยใหญ่มักอยู่เป็นหมู่บ้าน และ หมู่บ้านดังกล่าวอาจจะอยู่แออัดหรืออยู่ใกล้เคียงกับชนเผ่าอื่น ๆ โดย อยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกัน มีตลาดใน อำเภอเล็ก ๆ เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยน ชาวไทยใหญ่นำผลผลิต ทางการเกษตรมาขาย ชาวกะเหรี่ยง ทำเครื่องจักรสานหรือผ้าทอมาขาย เป็นต้น

การสถาปนาวัฒนธรรมจน เป็นลักษณะเด่นของชุมชนชาวไทย ใหญ่ในประเทศไทยนี้ เป็นลักษณะ ค่อยเป็นค่อยไป ในขณะเดียวกันก็ ต้องปรับวิธีการ และเรียนรู้ที่จะอยู่ ร่วมกับชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ อย่าง

* นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ถ้าหากพิจารณาโดยเอาตนเอง เป็นจุดศูนย์กลางทางความคิด ก็จะเห็นว่า วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่ไม่เหมือนวัฒนธรรมของตัวเอง นั่นคือความแตกต่าง หรือ “ความแปลก ทางวัฒนธรรม” ในทำนองเดียวกัน หากคิดจากมุมมองคนอื่นบ้าง วัฒนธรรมของเราเองก็คือความแปลก สำหรับคนอื่น ๆ เช่นกัน

ไม่เหมือนวัฒนธรรมของตนเอง นั่นคือความแตกต่าง หรือ “ความแปลก ทางวัฒนธรรม” ในทำนองเดียวกัน หากคิดจากมุมมองคนอื่นบ้าง วัฒนธรรมของเราเองก็คือความแปลก สำหรับคนอื่น ๆ เช่นกัน ดังนั้น ความแปลกทางวัฒนธรรมจึงไม่ใช่ความ

สันติวิธี เช่น หญิงวัย 68 ปี ชาวบ้านปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเล่าว่า พี่สาวของตนและคนในหมู่บ้านถูก “เจ้านาย” ในเมืองกำมวยผมแล้วทิ้ง พร้อมกำชับว่าคราวหน้าห้ามทำผมแบบนี้ (หมายถึงห้ามมวยผม) หากพบครั้งต่อไปจะจับให้ตำรวจ เหตุการณ์ครั้งนั้นเกิดเมื่อราว 56 ปี เพราะขณะนั้นผู้เล่าเล่าว่าตนมีอายุ 12 ปี เมื่อมีเหตุการณ์นี้ขึ้น บรรดาชาวบ้านหลายคนไม่กล้าผมมวยเข้าไปในเมือง เพราะเกรงจะถูกเพ่งเล็งว่า “ไม่ใช่คนไทย” เวลาถึงงานปอยหรืองานบุญพิธีในตัวเมือง จึงต้องปล่อยผม ไม่รวบมัดเกล้าเหมือนเช่นตอนที่อยู่กับบ้าน

เรื่องเล่าซึ่งอาจฟังดูสนุกหรือแปลกหูในเวลานี้ แต่เวลานั้นหญิงสาวชาวไทยใหญ่เกิดความพริ้วพริ้งอยู่ไม่น้อย ทำให้เห็นพัฒนาการการอยู่เป็นชุมชนของชาวไทยใหญ่ได้ประการหนึ่งว่า กว่าที่จะเป็นไทยใหญ่ในฐานะพลเมืองไทยเช่นปัจจุบันนี้ ได้มีการปะทะทางวัฒนธรรมมาแล้วพอสมควร วัฒนธรรมที่ติดพันมากับความเป็น “ไทยใหญ่” หรือ “กนไต” เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ฝ่ายปกครองพยายามที่

จะสร้าง “ความเป็นไทย” ในรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ แต่สุดท้ายก็เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันว่าต่างเผ่าต่างภาษาย่อมต่างวัฒนธรรม

วัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยใหญ่ คือการบริโภคถั่วเน่า ซึ่งการบริโภคถั่วเน่านี้เป็นไปในลักษณะของเครื่องชูรสอาหาร ไม่ใช่เป็นขึ้นอาหารโดยเฉพาะ กล่าวคือต้องนำเมล็ดถั่วเหลืองไปต้มราว 12 ชั่วโมง ต้มให้เปื่อย แล้วนำมาหมักอีก 2 วัน จนเกิดเชื้อราขึ้นทั่วทุกเมล็ด เรียกว่า “เกิดการเน่า” แต่ความเน่าในที่นี้ไม่ใช่ความเน่าเสีย เพราะเป็นความจงใจให้เน่าเพื่อให้ตรงกับรสนิยมตามวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ ต่อจากนั้นจึงนำมาบดหรือโขลกให้ละเอียดก่อนนำไปปั้นให้เป็นแผ่น แล้วจึงนำไปตากแห้ง

หลังจากที่ได้ถั่วเน่าปั้นเป็นแผ่นแล้ว ขั้นตอนการบริโภคคือ ต้องนำถั่วเน่าแผ่นไปย่างไฟให้สุกกรอบ นำมาโขลกให้เป็นผง นำไปผสมอาหารเกือบทุกชนิดที่เป็นอาหารคาวแบบพื้นเมือง ซึ่งเจ้าของวัฒนธรรมจะรู้สึกได้ดี

ถ้าหากพิจารณาโดยเอาตนเอง เป็นจุดศูนย์กลางทางความคิด ก็

เสียหาย หากแต่เป็นความหลากหลายที่ช่วยให้เกิดสีสันความมีชีวิตชีวาให้กับสังคมเผ่าพันธุ์มนุษย์เกิดการแลกเปลี่ยนและคลเคล้าด้วยระบบทางธรรมชาติของสังคมผู้คน

ชาวไทยใหญ่ สังคมชาวไทยใหญ่ และวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ จึงเป็นสีสันอีกอย่างหนึ่ง ที่ช่วยแต้มแต่งให้สังคมไทยเกิดความหลากหลายในวัฒนธรรม ช่างการอพยพมาของชาวไทยใหญ่จึงอาจฟังดูเป็นข่าวครึกโครม แต่ในความเป็นจริงแล้ว แม้ไม่มีข่าวก็มีการอพยพ ย้อนหลังไปจาก 10 ปีที่ล่วงเลยก็มีการอพยพ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็น “เขตวัฒนธรรม” ดังที่กล่าวมา แต่ปัญหาของการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยคือ มีแต่การอพยพมาแต่ไม่มีการอพยพกลับ จึงยากต่อการบริหารจัดการ

แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของผู้คนในภูมิภาคนี้ วิธีเดียวคือการยอมรับในหลักการที่ว่าไม่มีประเทศใดในโลกนี้ที่พลเมืองมีเชื้อชาติบริสุทธิ์เป็นหนึ่งเดียว หากสืบสาวถึงต้นตอเค้าตระกูลก็จะพบว่า แต่ละคนล้วนมีรากสาแหรกมาจากหลายแห่ง หากมีตรประเทศจะคิดในแนวทางนี้ก็น่าเชื่อได้ว่า ความสงบสุขจะเกิดกับย่านวัฒนธรรมแห่งนี้แน่นอน

หน่วยเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
ศูนย์รวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

ศาสตราจารย์คุณหญิง สุริยา รัตนกุล รองอธิการบดีฝ่ายสร้างเครือข่ายภายในและระหว่างประเทศ มมหิดล กำลังตัดริบบิ้นเปิดหน่วยเผยแพร่ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2544

ผลงานทางวิชาการ ของศูนย์รวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

เป็นศูนย์รวมหนังสือ ตำรา เอกสารรายงานวิจัย สื่อการสอน เทป วีดิทัศน์ ฯลฯ เกี่ยวกับภาษาวัฒนธรรม และการพัฒนาชนบทในภูมิภาค เอเชียอาคเนย์ เป็นต้นว่า สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ลักษณะภาษาตระกูลต่าง ๆ พจนานุกรมภาษาไทยกะเหรี่ยงสะกอ พจนานุกรมละว้า-ไทย พจนานุกรมไทย-ละว้า พจนานุกรมภาษามลายูถิ่นสตูล ฯ พจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ พจนานุกรมไทย-ลาว นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ วรรณคดีวรรณกรรมข้าว ภาษาเวียดนาม ภาษาลาว เทปเพลงกล่อมลูก ฯลฯ

วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เหล่านี้แก่สังคมหากท่านสนใจสามารถติดต่อขอรายละเอียดได้ที่คุณสมใจ ดำรงสกุล หรือ คุณอำไพ หนูเล็ก หมายเลขโทรศัพท์ 0-2800-2341 หรือ 0-2800 2308 14 ต่อ 3126 ในเวลาราชการ